

4. Загнітко А. П. Теоретична грамати́ка української мови : Синтаксис : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.
5. Єльченко В. І. Експресія іменників в ЗМІ/КНУ імені Тараса Шевченка. Інститут журналістики / В. І. Єльченко. – К. : Інститут журналістики, 2003. – 64 с.
6. Коць Т. А. Функціонування синонімів у газетно-інформаційному стилі (на матеріалі газет 90-х років ХХ ст.) / Т. А. Коць // Мовознавство. – 2001. – № 5. – С. 88-95.
7. Макаренко Є. А. Соціальна експресія української публіцистики / Є. А. Макаренко // Журналістика. – К. : Либідь, 1991. – Вип. 23. – С. 132-140.
8. Музикант В. Л. Маркетингові основи управління комунікаціями / В. Л. Музикант. – М. : Ексмо, 2008. – 832 с.
9. Пац Л. І. Способи текстової організації : парцеляція, приєднування, сегментація / Л. І. Пац // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 2004. – Вип. 34. – Ч. І. – С. 105-112.
10. Сучасна українська літературна мова : Стилїстика / [заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1973. – 587 с.

Summary

Boyko Diana. Expressive syntaxemes in the language of modern Ukrainian press.

The article describes the syntactic units of language media, which is most typical for creation of expressive and stylistic functions inherent in achieving expression. In addition, the examples prove the existence of verbal expressiveness within the meaning of style, stylistic markedness.

Keywords: expressive syntax, expressiveness, partselyatsiya, repeat, ellipsis.

82.091: [821.161.2 Шевч.+821.133.1]

Олександр Боронь

ФРАНЦУЗЬКИЙ ІНТЕРТЕКСТ ПОВІСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «ХУДОЖНИК»

У статті розглядається художня семантика інтертекстуальних відсилань до творів французького письменства – історичних, авантюрно-пригодницьких романів та «літератури подорожей». З'ясовується, зокрема, питання, на підставі ознайомлення з якими саме романами А. Дюма склалася відома критична думка Шевченка про творчість французького романіста.

Ключові слова: лектура, історичний роман, пригодницький роман, «література подорожей», мотив подорожі, коментар.

В ознайомленні Тараса Шевченка з французьким письменством помітне місце посідає творчість Александра Дюма, до якої український поет назагал ставився доволі скептично. У повісті «Близнець», розмірковуючи над композиційними засадами свого твору, він зауважує: «Чтобы избежать оригинальности, которою так любят щегольнуть юные повествователи наших дней и которые, возлюбя всем сердцем и всем помышлением французские уродливые повествования, наперерыв подражают им и в простоте юного и уже отчасти растерзанного сердца верят, что они оригинальнее самого полубога А. Дюма (блаженны верующие, я же неверующий Фома), начну старыми словесы повествование мое тако» [17, с. 16]. Шевченко протиставляє свою

традиційну манеру викладу композиційним прийомом Дюма і його російських епігонів. Французький романіст, на відміну від Шевченка, на початку твору інтригував читача, показував персонажів у дії і лише потім розповідав про них, поступово посвячуючи в обставини подій. Дюма віддавав перевагу динамічній зміні епізодів і несподіваним зигзагам сюжету, тримаючи читача у постійній напрузі.

Відкритим залишається питання, на підставі яких саме творів (ясна річ, у російських перекладах) у Шевченка склалася думка про доробок Дюма. Як пам'ятаємо, поет, вірогідно, ознайомився з випущеними після його арешту числами журналу «Отечественные записки» за 1847 рік (обґрунтування див.: [4, с. 16]). Крім «Домбі і сина» Діккенса, тут під іменем Дюма було опубліковано роман «Дві Діани» (1846-1847) [6], який Шевченко, ймовірно, теж прочитав. Нині вважають, що текст написав «літературний негр» Поль Меріс, а Дюма належить хіба що фабульна схема (див.: [19-20]). Дія твору, сповненого мелодраматизму, подекуди патетики і романтичних контрастів, розгортається у Франції в 1551-1574 роках, охоплюючи правління Генріха II, Франциска II і Карла IX. У романі на тлі палацових інтриг змальовано любовну драму графа Габріеля Монтгомері та позашлюбної доньки Генріха II Діани де Кастро. Годі знайти відгомони цих шалених пристрастей у Шевченкових повістях.

Про інший роман Дюма (один із перших з-під його пера) – «Записки учителя фехтування, або Вісімнадцять місяців у Санкт-Петербурзі» (1840) – Шевченко тільки чув, адже російською твір, заборонений за наказом Миколи I, з'явився аж 1925 року. 6 листопада 1857-го поет, побувавши в домі Миколи Якобі, занотував розповідь його дружини та її сестри про декабриста Івана Анненкова, що на засланні взяв шлюб із французенкою Поліною Гебль, яка приїхала до нього з Петербурга. «Она жива еще и тепер, – зауважує про Парасковію Анненкову Шевченко. – Меня обещали старушки познакомить с этою достойнейшею женщиною. Не знаю, скоро ли я удостоюсь счастья взглянуть на эту беспримерную святую героиню. – І додає: «Дюма, кажется, написал сантиментальный роман на эту богатырскую тему» [18, с. 126]. Французький письменник дещо відійшов від історичної правди, припустившись численних неточностей в описі подій, проте загалом зумів відтворити буремну атмосферу повстання 14 грудня 1825-го. Декабриста введено в романі під іменем «графа» Олексія Анненкова, Поліну – як Луїзу Дюпюї. Шевченко познайомився з Іваном Анненковим 16 жовтня, знову зустрівся з ним 8 листопада 1857 року [18, с. 119; с. 127]. У 1858-1859 роках Дюма подорожував Росією, 3-6 жовтня 1858-го відвідав Нижній Новгород [16, с. 29-30], де в будинку колишнього декабриста, військового губернатора Олександра Муравйова познайомився з подружжям Анненкових, яке після повернення із заслання через заборону жити в столицях поселилося у місті в червні 1857-го.

Крім того, Шевченко гіпотетично міг прочитати окремі твори Дюма в тогочасній періодиці, за якою регулярно стежив: «Королева Марго» («Отечественные записки», т. XLI-XLII, 1845), «Граф Монте-Кристо» («Библиотека для чтения», т. 72-73, 1845; т. 74, 1846), «Графиня де Монсоро» («Отечественные записки», т. XLIV-XLV, 1846), не кажучи вже про окремі видання, приміром «Три мушкетера» (СПб., 1846, ч. 1-8), «Двадцать лет спустя» (СПб., 1846-1847, ч. 1-12, переклад Івана Кроненберга) тощо.

У повісті «Художник» відбилися Шевченкове зацікавлення творчістю Шарля Поля де Кока, автора сотень комедій, водевілів, романів тощо. Широкою популярністю у Європі, зокрема й у Росії до 1880-1890-х років, користувалися його романи, насичені комічними епізодами та пікантними подробицями з життя шукачів

любовних пригод, гризеток, торговок та інших. Шевченко був обізнаний із творчістю Кока в російських перекладах і, можливо, з деякими романами – у французьких оригіналах. Автобіографічний герой повісті ще під час перебування в майстерні Василя Ширяєва на запитання розповідача, що він робив увечері, відповідає: «Я читал “Андрея Савояра”, пока не легли спать» [17, с. 134]. Читати роман «Андре Савояр» (1825) персонаж міг у російському перекладі (Андрей Савояр. Роман Поль де Кока. – СПб., 1831. – Т. 1-3; 1832. – Т. 4-5), авторство якого зазначено так: «переведено с французского Н. П-м и Ф. С-м», тобто його виконали, як вказано в авторитетних джерелах [15, с. 759], Федір Соловійов (див. реконструкцію його біографії [12, с. 84-85]) і Микола Павліщев, чю роботу високо оцінив рецензент «Северной пчелы»: «Перевод русский хорош и близок к подлиннику, и переводчики исполнили свое дело весьма удачно» [1]. Раніше у відгуку на перші дві частини роману критик стисло охарактеризував особливості художньої манери французького письменника [2]. Загалом адекватність більшості російських перекладів (звісно, як для того часу), зауважена, зокрема, і в одній із рецензій Белінського («“Сестра Анна”, к сожалению, переведена очень недурно» [3, с. 250]), позитивно позначилася на популярності де Кока в Росії.

Федір Прийма помітив, що доля савояра багато в чому була спорідненою з життям юнака Шевченка*. Маленький сажотрус Андре потрапляє в Париж, де стикається з байдужістю довколишніх людей. Випадково зустрічається з художником Дермільї, завдяки покровительству якого графиня бере хлопця на виховання. За кілька років він перетворюється на освіченого юнака, талановитого молодого художника. Одружившись, Андре повертається до улюбленої Савої, щоб займатися живописом. Вочевидь, цілком закономірно, що сповнений надій на радикальну зміну свого становища герой Шевченкової повісті читає саме цей роман де Кока, мріючи про оволодіння таємницями високого мистецтва художника. Достеменно важко сказати, чи передбачав автор повісті обізнаність свого читача з фабулою згаданого роману, зміст якого, попри певну схожість на початку, насправді становить цілковиту протилежність описаній у Шевченка історії молодого художника. У кожному разі «Андре Савояр» виразно резонує у наративі «Художника», мимоволі вселяючи в читача сподівання на щасливе розв’язання основних конфліктів твору, проте далі автор уводить до тексту застереження і натяки на трагічний розвиток сюжету.

Звільнившись із кріпацтва, юний митець вивчає французьку, перекладаючи уривки з роману «Брат Жак» (1822): коли вночі приїхав Штернберг, головний герой і Демський «переводили самую веселую главу из “Брата Якова” Поль де Кока» [17, с. 168]. Російський переклад цього роману вийшов набагато пізніше (Москва, 1860. – Ч. 1-4). У тогочасній пресі іноді з’являлися невеликі публікації про біографію де Кока і його творчість (див., наприклад: [10]), які могли потрапити на очі Шевченкові.

Названі у тексті повісті твори французьких істориків і мандрівників не тільки вказують на лектуру самого автора, як звично це розглядають, але й характеризують інтелектуальні зацікавлення головного героя твору. У листі до розповідача він повідомляє: «[...] читаю “Историю крестовых походов” Мишо. Мне она нравится лучше всех романов, и Карл Павлович то же говорит. Я начертил эскиз, как Петр Пустынник ведет толпу первых крестоносцев через один из германских городков, придерживаясь манеры и костюмов *Реча*. Показал Карлу Павловичу, и он мне строжайше запретил брать сюжеты из чего бы то ни было, кроме Библии, древней греческой и римской истории. “Там, – сказал он, – все простота и изящество. А в средней истории – безнравственность и уродство”»** [17, с. 151]. Мова, як з’ясувала

коментатор Валентина Судак, про книжку французького історика Жозефа-Франсуа Мішо, яку переклав Іван Бутовський [17, с. 537]. Щоправда, її інформація потребує певних коректив. У 1822 році у Петербурзі вийшла тільки перша частина твору, наступні: ч. 2 – 1823, ч. 3 – 1835, ч. 4 – 1835, ч. 5 – 1836, тобто третя частина побачила світ лише за 12 років після другої, попри це, оголошену передплату не було перервано (у передмові до третьої частини перекладач повідомляв про можливість отримання книжки за квитками 1822-1823 років), а видання вдалося закінчити завдяки фінансуванню Олександра Смірдіна. Друге видання випущено 1841 року. Очевидно, герой Шевченка тільки почав читати «Історію...», бо згадує аскета Петра Ам'єнського, якому приписують організацію першого походу. Твір Мішо виступає одним із джерел для художніх задумів юного митця, хоч Брюллов і забороняє тому брати сюжети з середньовічної історії.

Як помітила коментаторка повісті [17, с. 537], Аполлон Мокрицький занотував у щоденнику, що 23 березня 1838 року Карл Брюллов читав «Історію хрестових походів»: «До первого часу почти толковали мы о легате папы Гонория, погубившем столько воинов-крестоносцев» [5, с. 140]. Йдеться про папського легата в п'ятому поході Пайо Гальяу, тобто Брюллов читав тоді третю частину видання. Отже, згадка в повісті про «Історію...» Мішо є автобіографічною.

У тому самому листі головний герой повідомляє: «На днях случайно зашли мы в Михайловский театр. Давали “Тридцать лет, или Жизнь игрока” – пересоленная драма, как он [К. Брюллов. – О. Б.] выразился» [17, с. 152]. Мова про створену на основі комедії Жана Франсуа Реньяра «Гравець» (1696) мелодраму 1827 року французьких драматургів Віктора Дюканжа і Діно (псевдонім Жака-Фелікса Бедена і Проспера-Парфе Губо) в перекладі російською Рафаїла Зотова, яка впродовж багатьох років часто йшла на сцені петербурзького театру [7, с. 323] (опубліковано окремим виданням у Петербурзі 1828 року). Події п'єси охоплюють тридцять років. Згубна пристрасть до гри доводить молодого аристократа Жоржа де Жермані до повної моральної деградації: спершу він програє кошти, отримані на купівлю весільних прикрас для нареченої, згодом – свої статки і майно дружини, заради грошей здійснює серію кривавих злочинів і навіть посягає на життя сина, але вмирає від удару блискавки.

Виховуючи Пашу, молодий художник вирішує дати їй спершу «Робінзона Крузо», а потім запропонувати «путешествие Араго или Дюмон-Дюрвиля» [17, с. 184]. Слід зробити кілька уточнень до коментаря в академічному збіранні творів [17, с. 549]. Твір французького письменника і мандрівника Жака-Етьєна-Віктора Араго «Voyage autour du monde» в російському перекладі вийшов під назвою «Воспоминания слепого. Путешествие вокруг света Жака Араго» (СПб., 1844-1845. – Т. 1-2). На рішення юнака, мабуть, вплинув той факт, що книжка була оздоблена 50 ілюстраціями, рисованими і літографованими в Парижі, – це мало заохотити до читання дівчину, яка тільки-но опанувала грамоту. Зрозуміло, тут Шевченко привніс у повість свій пізніший читацький досвід. Цілком достовірною можна вважати згадку про твір французького мореплавця Жуля-Себастьяна Дюмон-Дюрвіля «Всеобщее путешествие вокруг света»*** (Москва, 1835-1837. – Ч. 1-9, незакінчене), жваво написаний і багато ілюстрований у московському виданні Миколи Полевого. Конкуренцію йому складало петербурзьке видання Адольфа Плюшара (1836-1837. – Ч. 1-4, переклад Олександра Башуцького). Були й інші публікації твору Дюмон-Дюрвіля, які міг знати Шевченко (СПб., 1843. – Ч. 1-4; 1850. – Ч. 1-10).

В іншому листі головний герой виявляє обізнаність із книжкою Шарля-Маргеріта-Жана-Батиста Дюпаті: «А кстати, о Штернберге. Я недавно получил от него письмо из Рима. Да и чудак же он препорядочный! Вместо собственных впечатлений, какие произвел на него вечный город, он рекомендует мне: и кого же вы думаете? Дюпати и Пиранези» [17, с. 189]. У перекладі російською Івана Івановича Мартинова твір вийшов під назвою «Путешествие г. дю Пати в Италию в 1785 году» [11] (2-ге вид. – Москва, 1809; 3-тє вид., випр. і доп., – Москва; СПб., 1817. – Ч. 1-2). Шевченко теоретично мав доступ до першого і третього видань, позаяк вони були у бібліотеці Смірдіна [14, с. 285, № 3727]. В популярній у Росії, але малознаній на батьківщині [8, с. 222; 644] епістолярній книжці Дюпаті (в оригіналі вона так і називається «Листи про Італію»: Сн. М. Dupaty. Lettres sur l'Itali. – Paris, 1788), центральне місце відведено описам Рима [11, ч. 1, с. 166-252; ч. 2, с. 1-145]. Тут химерно перемішано етнографічний, історичний і географічний матеріал зі сценками, розмірковуваннями, ліричними відступами тощо [13, с. 48].

Прагнучи потрапити до Італії казенним коштом, Шевченко, зрозуміло, готувався до можливої поїздки, а тому студіював присвячену Італії літературу. Згорнуте відсилення до праці Дюпаті опосередковано свідчить про те, що на Шевченка в опрацюванні мотиву подорожі могли справити вплив не тільки вітчизняна традиція «ходінь» чи російська література «подорожей» кінця XVIII – початку XIX ст., а й достеменно йому відомі подорожні нотатки зарубіжних мандрівників. У виробленні епістолярної форми письменник спирався, крім творів Миколи Карамзіна, Семюела Річардсона та інших, також і на книжку Дюпаті.

Примітки

*Нам не вдалося відшукати в Україні російський переклад цього роману Поля де Кока, тому спираємося на розлогий переказ змісту твору, наведений у монографії літературознавця: [9, с. 36].

**Годі не зауважити тут стилістичну невправність Шевченка («ведет толпу [...], придерживаясь манеры [...])»), яка зайвий раз свідчить про його недосконале оволодіння російською літературною мовою.

***Повна його назва в російському перекладі: «Всеобщее путешествие вокруг света содержащее извлечение из путешествий известнейших доньше мореплавателей, как-то: Магеллана, Тасмана, Дампиера, Ансона, Байрона, Валлиса, Картерета, Бугенвиля, Кука, Лаперуза, Блея, Ванкувера, Антркасто, Вильсона, Бодена, Флиндерса, Крузенштерна, Портера, Коцебу, Фрейсине, Билленгсгаузена, Галля, Дюперре, Паульдинга, Бичея, Литке, Диллона, Лапласа, Морелля и многих других, составленное Дюмон-Дюрвилем, капитаном французского королевского флота, с присовокуплением карт, планов, портретов и изображений замечательнейших предметов природы и общежития во всех частях света, по рисункам Сенсона, сопровождавшего Дюмон-Дюрвиля в его путешествии вокруг света».

Список використаних джерел

1. Андрей Савояр <...> // Северная пчела. – 1832. – 12 июля. – № 158.
2. Андрей Савояр <...> // Северная пчела. – 1832. – 8 февраля. – № 31.
3. Белинский В. Г. Полное собрание сочинений : в 13 т. / В. Г. Белинский. – М. : Издательство АН СССР, 1953. – Т. I. – 573 с.

4. Боронь О. В. Повісті Тараса Шевченка і західноєвропейські літератури / О. В. Боронь. – К. : Критика, 2014. – 160 с.
5. Дневник художника А. Н. Мокрицкого / [сост., автор вступительной статьи и примечаний Н. Л. Приймак]. – М. : Изобразительное искусство, 1975. – 272 с.
6. Дюма А. Две Дианы. Роман. Часть первая / А. Дюма // Отечественные записки. – Т. LI. – № 4 (апрель). – 1847. – С. 181-264; Часть вторая. – Т. LII. – № 5 (май). – С. 119-196; Часть третья. – Т. LII. – № 6 (июнь). – С. 275-354; Часть четвертая. – Т. LIII. – № 7 (июль). – С. 69-128; Часть пятая. – Т. LIII. – № 8 (август). – С. 129-189; Часть шестая. – Т. LIV. – № 9 (сентябрь). – С. 1-64; Часть седьмая. – Т. LIV. – № 10 (октябрь). – С. 347-395; Часть восьмая. – Т. LV. – № 11 (ноябрь). – С. 171-230; Часть девятая и последняя. – Т. LV. – № 12 (декабрь). – С. 313-380.
7. Ельницкая Т. М. Репертуарная сводка / Т. М. Ельницкая // История русского драматического театра : в 7 т. – М. : Искусство, 1978. – Т. 3. – С. 218-338.
8. Кармазин Н. М. Письма русского путешественника / Н. М. Карамзин [издание подготовили Ю. М. Лотман, Н. А. Марченко, Б. А. Успенский]. – Ленинград : Наука, Ленинградское отделение, 1987. – 717 с.
9. Прийма Ф. Я. Шевченко и русская литература XIX века / Ф. Я. Прийма. – Москва; Ленинград : Издательство АН СССР, 1961. – 411 с.
10. Поль де Кок // Северная пчела. – 1838. – 17 мая. – № 109. – Без підпису.
11. Путешествие г. Дю Пати в Италию в 1785 году / Дю Пати [перевод с французского Ивана Мартынова]. – СПб. : Императорская типография, 1800. – Ч. 1. – 252 с.; 1801. – Ч. 2. – 280 с.
12. Рейтблат А. И. Как Пушкин вышел в гении. Историко-социологические очерки о книжной культуре Пушкинской эпохи / А. И. Рейтблат. – М. : Новое литературное обозрение, 2001. – 336 с.
13. Роботи Т. Литература «путешествий» / Т. Роботи // Русская проза : сборник статей / под ред. Б. Эйхенбаума и Ю. Тынянова. – Ленинград : Academia, 1926. – С. 42-73.
14. Роспись российским книгам для чтения, из библиотеки Александра Смирдина, систематическим порядком расположенная : в 4 ч. с приложением Азбучной росписи имен сочинителей и переводчиков, и Краткой росписи книгам по азбучному порядку. – СПб. : в типографии А. Смирдина, 1828. – XVI, IV, 712, LXXVIII, XCIII с.
15. Русские писатели. 1800–1917 : биографический словарь / главный ред. П. А. Николаев. – М. : Большая российская энциклопедия, 2007. – Т. 5. – 816 с.
16. Трескунов М. С. О книге Александра Дюма «Путевые впечатления. В России» / М. С. Трескунов // Дюма А. Путевые впечатления. В России : в 3 т. – М. : Ладомир, 1993. – С. 7-43.
17. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів : у 12 т. / Т. Г. Шевченко. – К. : Наукова думка, 2003. – Т. 4. – 599 с.
18. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів : у 12 т. / Т. Г. Шевченко. – К. : Наукова думка, 2003. – Т. 5. – 495 с.
19. Les Deux Diane [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.cadytech.com/dumas/work.php?key=107.
20. Les Deux Diane [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dumaspere.com/pages/dictionnaire/deux_diane.html.

Summary

Boron Alexander. French Intertext of Taras Shevchenko's novel «Artist».

The paper deals with artistic meaning of intertextual references to the works of French literature, that are historical novels, adventure novels, and travel literature. In particular, it

studies out which novels by A. Dumas were known by Shevchenko that made the latter form a well-known critical opinion on the French novelist's creative work.

Keywords: reading, historical novel, adventure novel, travel literature, the motif of travel, commentary.

УД821.161.2:398

Олексій Вертій

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І ДІАЛЕКТИКА СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Динаміка сприйняття та функціонування ідей Т. Шевченка в українському суспільстві періоду незалежності України досліджується на основі аналізу документів, літературознавчих праць та даних анкетного опитування, проведеного автором у 2013 році.

Ключові слова: національна свідомість, ідея, цінність, російське самодержавство, деспотизм, протест.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століть боротьба українського народу за свою державу завершилась успіхом: Україна таки виборола Незалежність. Призначення Т. Шевченка в цих процесах було, є і залишається винятково важливим, адже він виконує в них роль ідейного, духовного та об'єднуючого начала. Однак основу цього об'єднання, першочергові завдання на сучасному етапі нашого національного державного будівництва далеко не завжди розуміють і потрактовують глибоко та об'єктивно, далеко не завжди прагнуть вийти на шлях істини в цьому будівництві, нав'язуючи суспільству свої особисті переконання, своє спотворене розуміння призначення Т. Шевченка у розв'язанні проблем сучасної української дійсності, що вже знайшло належну оцінку їх намагань та діяльності загалом.

Звернемося тут, скажімо, до праць проф. Д. Степовика, зокрема його книги з промовисто претензійною назвою «Наслідуючи Христа! Віруючий у Бога Тарас Шевченко» (К., 2013), в якій він намагається переконати своїх читачів у тому, чого не було насправді, тобто у тому, що Кобзар був глибоко віруючою людиною і, як бачимо, в усьому наслідував не українське козацтво, гайдамаків Холодного Яру, а Ісуса Христа. «Шевченка називають пророком України. Він носив у собі духовну візію, дану Богом. Біблійна тематика посідає помітне місце в його літературній і мистецькій творчості. Хотілося б наголосити на ретельному прочитанні й інтерпретації Шевченком книг пророків Старого Заповіту» [6, с. 11], – пише професор. Тут і справді усе нібито на своїх місцях, усе правильно: так, біблійські мотиви та образи не раз маємо у поетичній та малярській спадщині Т. Шевченка; так, він читав Біблію! Але як і чому? Які висновки робив після цього? Про це Д. Степовик воліє мовчати. Звичайно, з «Історією русів» у школі своїх учнів п'яний дячок не знайомив, бо ж сам, напевне, її не мав і не виявляв до неї ніяких зацікавлень. Коли б же й мав, то церква та офіційні московські окупаційні власті зобов'язували до зовсім іншого. Не козацькі літописи задля пробудження почуття національної честі та гідності, задля формування бунтарських настроїв, а таки Біблію, задля покаяння та покори, давали солдатам, у тому числі й Т. Шевченкові, царські сатрапи на засланні. Про це Д. Степовик також воліє не говорити, хоча добре знає і розуміє це. Відтак відрив від дійсності і фантазування для задоволення самого себе нагадують «новітню